

ИХ, ДЭЭД СУРГУУЛИЙН УЛС ТӨР СУДЛАЛ ХИЧЭЭЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДЛЫН ШИНЖИЛГЭЭ

Д.Одмаа

ШУТИС-НТС ОНХА, УТС-ын профессорын багийн багш

Түлхүүр үг: Багш, суралцагч, судалгаа, агуулга, хичээлийн хөтөлбөр, шинэчлэл

Боловсролын хөгжлийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, стратегийн зорилт нь шинжлэх ухааны боловсролыг бүх чиглэлээр хөгжүүлэх, хүний хэрэгцээг хангах, мэдлэгийн түвшинг дээшлүүлэх, чадвартай мэргэжилтэнг бэлтгэх хүний хүчин зүйл, оюун санааны үнэ цэнийг өндөрт гаргахад оршино гэжээ. Энэ зорилтыг хэрэгжүүлэхэд манай улсын их, дээд сургуулиудад бэлтгэгдэж буй мэргэжилтний мэдлэг боловсрол, хүмүүжил төлөвшил чухал үүрэг гүйцэтгэх бөгөөд энд нийгмийн шинжлэх ухааны хичээлүүд онцгой хувь нэмрийг оруулдаг. Ялангуяа “Улс төр судлал”-ын хичээл нь иргэдэд улс төрийн мэдлэг боловсрол олгохын зэрэгцээ улс төрийн ухамсар, улс төрийн соёлтой өнөөгийн улс төрийн амьдралд оролцох чадвартай иргэн төлөвшүүлдгээрээ чухал ач холбогдолтой юм.

Улс төрийн хичээлийн түүхийг авч үзвэл бүр 1925 онд тэр үеийн Намын төв сургуульд зааж байсан бөгөөд 1938 оны үеэс улс төрийн хичээлийн агуулгад багтаж байсан бүлэг сэдвүүдийг бие даасан хичээл болгон өөрчилж, улс төрийн гэх нэршлийг хэрэглэхээ больжээ.[1] Энэ нь тэр үеийн намын бодлого, намын үзэл сурталтай холбоотой байсан болов уу. Тухайн цаг үеэс хойш Улсын байгуулалт, МАХН-ын түүх, Марксизм Ленинизмын онол, Шинжлэх ухаан коммунизмын онол зэрэг хичээлийн нэрийн доор улс төрийн ойлголтыг тодорхой хэмжээгээр заадаг байжээ.

Харин нийгмийн социалист систем нуран унаж, 1991 оны сүүлчээр ЗХУ задарсантай холбоотойгоор түүнийг судалж, зөвтгөн тайлбарлаж байсан социализм-коммунизмын онолын нэр хүнд, нөлөө буурч, учир утгаа алдаж эхлэсэн. Үүний нэг тод илрэл нь манай их, дээд сургуулиудын оюутнууд 1990-1991 оны хичээлийн жилээс шинжлэх ухааны коммунизмын онол, МАХН-ын түүхийн хичээлийг заахыг эсэргүүцэж, сургалтын төлөвлөгөөнөөс хасах тухай санал гаргаж байсан явдал юм.[2] Эдгээр нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, 1991-1992 оны хичээлийн жилд ШУКО-ын оронд улс төр судлалын хичээлийг заах нь зүйтэй гэж тухайн үеийн Ардын боловсролын яамны сайдын шийдвэр гарсан байна. Энэ шийдвэр гарсантай холбоотойгоор 1991 онд Улс төр судлалын хичээлийг их, дээд сургуульд заах талаар Нийгмийн ухааны зөвлөлөөс эрхлэн “Улс төр судлалын программ”-ыг товхимолын хэлбэрээр нийтлэн гаргасан байдаг.

Тэгвэл өнөөдөр их, дээд сургууль бүр өөрсдийн боловсруулсан хөтөлбөрийн дагуу энэхүү хичээлийг зааж байгаа бөгөөд кредит цагийн хувьд ч харилцан адилгүй байна. Мөн зарим сургууль заавал үзэх хичээлийн тоонд оруулдаг бол зарим нэг нь сонгон суралцах хичээл хэлбэрээр сургалтын төлөвлөгөөндөө тусгасан байдаг. Тиймээс цаашид ерөнхий улс төр судлалын хичээлийн кредит цаг,

хичээлийн хөтөлбөр, агуулга, суралцах хэлбэр зэргийг нэг мөр цэгцэлж, улам боловсронгуй болгох зайлшгүй шаардлага зүй ёсоор гарч ирж байна.

Ерөнхий улс төр судлалын сургалтын агуулгын тухайд дэлхий нийтэд одоогоор ОХУ болон посткоммунист орнуудын шинэчилсэн загвар, Сөүл-Токиогийн их сургуулийн Азийн загвар, Оксфордын буюу Европын загвар, Америкийн загвар гэсэн 4 загварыг үндсэнд нь баримталж байна.[3]

Манай улсын их, дээд сургуулиудад зааж байгаа ерөнхий улс төр судлалын хичээл нь эхний загварт хамрагдах бөгөөд дээрх чиглэл тус бүрээр одоохондоо монгол хэл дээр сурах бичиг ховор байгаа ба ОХУ болон посткоммунист орнуудын шинэчилсэн загвараар бичсэн сурах бичгүүд л сургалтанд түлхүү хэрэглэгдэж байна. Тиймээс бусад загварын хичээлийн хөтөлбөр агуулга зэргийг гүнзгийрүүлэн судлах, онолын мэдлэг хэт олгохоос зайлсхийж прагматик тал руу нь чиглүүлэх, чадамжид суурилсан хөтөлбөр боловсруулж сургалтанд нэвтрүүлэх хэрэгтэй байна. Энэ нь оюутныг сэтгэлгээний ерөнхий арга барилд сургах, мэдээллийг хүлээн авч бие даан боловсруулах чадвар эзэмшүүлэх улмаар мэдлэгээ хэрэглээ болгож чадах арга барилд сургах ач холбогдолтой юм.

Бусад улс орнуудад Улс төр судлал хичээлийг хэрхэн зааж буй тухайд жишээлбэл, Шиллер олон улсын их сургуулийн бүх хөтөлбөрт улс төр, философи, логик зэрэг нийгмийн шинжлэх ухааны хичээлүүд нь 3 кредит цагаар тусгагдсан ба сонгон суралцах хичээлийн тоонд ордог. Энэ их сургуулийн дүрэмд зааснаар 8 оюутнаас доош тооны оюутан тухайн хичээлийг сонгосон тохиолдолд бүртгэлийг цуцалдаг байна. [4] Мөн Оксфордын их сургуульд 3 кредит цагаар орох ба хичээлийн агуулгад онолын сэдэв гэхээсээ илүү гадны улсуудын улс төрийн байдал /Америк, Орос, хятад, Япон, Франц, Герман, Итали/, өөрийн орны улс төрийн тогтолцоо түүний түүх, ардчиллын онол, практик, гүйцэтгэх засаглал, хууль тогтоох засаглалын тухай, улс төрийн социологи, сонгуулийн үйл явц, е-засаглал, иргэдийн улс төрийн оролцооны талаар тусгадаг ажээ. [5]

Судалгааны ажлын хүрээнд төрийн болон төрийн бус 13 их сургууль, 58 дээд сургууль, гадаадын их сургуулийн салбар 5 сургуулиас судалгаа авахад 76 их, дээд сургуулийн 49 буюу 64 хувьд нь ерөнхий улс төрийн хичээл ордог ажээ. Энд нэг зүйлийг онцлоход урд нь уг хичээл орж байгаад орохоо больсон нэлээд олон сургууль байгаа бөгөөд энэ нь хувийн сургуулиудын 20 хувьд нь цагийн багш хичээл заадаг, оюутнуудын хичээл сонголтыг бодлогоор зохицуулдаг, оюутнууд улс төрийн амьдралаас хол хөндий байж, улс төрийг сонирхохгүй байх зэрэгтэй холбоотой гэж үзэж болох юм. Судалгааны дүнгээс үзвэл эдгээр их, дээд сургуулиудаас 25 сургуульд нь тус хичээлийг заавал үздэг бол 17 сургуульд 3 кредит цагаар заадаг байна. Үүнтэй холбоотойгоор нэгдүгээрт, улс төр судлал хичээлийн кредит цагийг нэмэгдүүлж /3 кредит болгох/, олон улсын жишигт ойртуулах зайлшгүй шаардлага бий болоод байна. Учир нь олон улсын магадлан итгэмжлэлийн шалгуур үзүүлэлт, стандартад зааснаар бүх хичээлүүдийн кредит цаг 3 байх ёстой ба одоогоор олон улсын магадлан итгэмжлэлд орохоор хүсэлт гаргасан МУИС-ЭЗС, СЭЗДС, Мандах Бүртгэл Дээд сургуулиуд улс төр судлалын хичээлийн кредит цагийг 3 болгоод байна. Манай улсын хувьд бизнес, эдийн засгийн чиглэлээр сургалт явуулдаг төрийн болон төрийн бус өмчийн 12 их, дээд сургууль олон улсын магадлан итгэмжлэл авахаар АНУ-ын Бизнесийн сургууль, сургалтын хөтөлбөрүүдийг магадлан итгэмжлэх зөвлөлд хандаад байгаа [7] бөгөөд цаашид эдгээр

сургуулиуд сургалтын төлөвлөгөө, хөтөлбөртөө өөрчлөлт оруулах нь дамжиггүй юм. Хоёрдугаарт, уг хичээл нь суралцагчдад улс төрийн мэдлэг боловсрол олгодог цорын ганц хичээл учраас заавал үзэх хичээл болгох хэрэгцээ шаардлага бий бөгөөд энэ талаар эхний алхмууд хийгдэж байна. Тухайлбал, Азийн Хөгжлийн банкны санхүүжилтээр 2009-2013 оны хооронд хэрэгжүүлж буй “Боловсролын салбарын шинэчлэл” төслийн хүрээнд Монгол Улсад багш бэлтгэх тогтолцоог сайжруулах чиглэлээр олон ажил хийж байгаа. Түүний нэг нь багш бэлтгэдэг сургуулиудад улс төр судлалын хичээлийг заавал үзэх хичээлийн тоонд оруулж буйтай холбоотойгоор эдгээр сургуулиуд сургалтын төлөвлөгөөндөө өөрчлөлт оруулж эхлээд байна.

Ерөнхий улс төр судлалын хичээлийг зааж буй багш нарын тухайд 25 сургуулийн 48 багшаас асуулгын болон ганцаарчилсан ярилцлагын аргаар судалгаа авсан болно. Багш нарын 65 хувь нь МУИС, 23 хувь нь МУБИС, 8 хувь нь хувийн, 4 хувь нь гадаадын их, дээд сургууль төгссөн бөгөөд боловсролын зэргийн хувьд 2 хувь нь шинжлэх ухааны доктор, 19 хувь нь боловсролын доктор, 75 хувь нь магистр, 4 хувь нь бакалаврын зэрэгтэй байна. Ажлын туршлагын хувьд 1-5 жил 46 хувь нь, 6-10 жил 19 хувь нь, 11-15 жил 17 хувь нь, 16-аас дээш жил 19 хувь нь улс төр судлалын багшаар ажиллажээ. Эндээс үзвэл улс төр судлалын хичээлийг зааж буй багшлах боловсон хүчний хувьд мэргэжил боловсрол, ажлын туршлагын хувьд боломжийн гэж хэлж болохоор байна. Харин багш нарын 54 хувь нь улс төрийн мэргэжлийн бус нийгмийн ухааны бусад мэргэжлийн багш нар байгаа нь тухайн хичээлийг өөрийн мэргэжилтэй холбон заах явдал түлхүү ажиглагдаж байсныг тэмдэглэх нь зүйтэй. Энэ нь багш нартай санал бодлоо солилцох, сургуулиудын хичээлийн хөтөлбөрийг судлах явцад ажиглагдаж байсан.

Судалгаанд хамрагдсан нэгэн багшийн нээлттэй асуултанд хариулсан байдлаас иш татвал “Улс төр судлалын хичээлийн агуулгад онолын асуудлууд түлхүү байдаг учраас ач холбогдол нь бага юм уу гэсэн бодол төрдөг. Мөн бусад их, дээд сургуулиудад мэргэжлийн хэд хэдэн багш байдаг учраас хичээлийн хөтөлбөрөө багаараа боловсруулж, хэрэгжүүлдгээрээ давуу талтай. Манай сургуулийн хувьд улс төр судлалын хичээлийн хөтөлбөр сүүлийн 2 жил шинэчлэл хийгдээгүй бөгөөд шинэчилж, баяжуулна гэхэд туршлага дутмаг байдаг” гэжээ. Мөн хичээлийн агуулга, хөтөлбөрийг прагматик тал руу нь хандуулж, хичээлээ заана гэхээр энэ талаарх ном, сурах бичиг байдаггүй, ялангуяа цөөхөн оюутантай сургуульд нийгмийн шинжлэх ухааны бүх хичээлийг 1 багш заадаг, хөтөлбөрөө өөрөө мэдэж боловсруулдаг гэх мэтчилэн багш нарт бэрхшээлтэй асуудлууд тулгардаг байна.

Мөн, санамсаргүй түүврийн аргыг ашиглаж ШУТИС, МУИС, ХУИС, ТТДС, Идэр дээд сургуулийн 200 оюутнаас асуулгын аргаар судалгаа авсан бөгөөд нийт оюутнуудын 69.1 хувь нь 20 хүртэлх насны, 26.2 хувь нь 21-25 насны, 4.7 хувь нь 26-аас дээш насны ангилалд багтаж байсан бол 60.4 хувь нь эрэгтэй, 39.6 хувь нь эмэгтэй оюутан байв.

“Танд улс төрийн мэдлэг боловсрол хэрэгтэй юу?” гэсэн асуултанд оюутнуудын 75.4 хувь нь хэрэгтэй, 23.6 хувь нь зарим талаараа хэрэгтэй, 1 хувь нь хэрэггүй гэж хариулсан бол “Та улс төрийн мэдлэг хаанаас олж авдаг вэ? гол гэсэн 1-3 хариултыг сонгоно уу” гэсэн асуултанд 86.2 хувь нь хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээс, 78.5 хувь нь улс төрийн хичээл, сургалтаас, 41.1 хувь

нь сонгууль болохоор гэж хариулсан байна. Эндээс үзвэл улс төр судлалын хичээлийг оюутнуудад заавал судлуулах нь зүйтэй болов уу.

Оюутнуудаас улс төр судлалын хичээлийг судлах болсон шалтгааныг тодруулахад 40 хувь нь заавал үздэг учраас, 32 хувь нь улс төр сонирхолтой учраас, 25,5 хувь нь кредит цагаа нөхөх зорилгоор, 2,9 хувь нь найз нөхдийн зөвлөснөөр, 0,6 хувь нь бусад /ирээдүйд улс төр хэрэг болох учраас, би улс төрч болно... / гэж хариулж байгаа нь тэд улс төр судлалын хичээлийг заавал үзэх, кредит цагаа нөхөх, улс төрийг сонирхох гэсэн 3 шалтгааныг чухалчилж судалдаг гэдэг нь харагдаж байна.

Мөн оюутнуудаас “Та улс төр судлалын хичээлийг судалснаар улс төрийн мэдлэг эзэмшиж чадсан гэж бодож байна уу?” гэсэн асуултанд 12,3 хувь нь сайн эзэмшсэн, 53,5 хувь нь ер нь эзэмшсэн, 28,3 хувь нь дунд зэрэг эзэмшсэн, 1,1 хувь нь бараг эзэмшээгүй, 2,7 хувь нь эзэмшиж чадаагүй, 2,1 хувь нь хариулж мэдэхгүй байна гэжээ. “Хэрэв та улс төрийн мэдлэг хангалттай эзэмшиж чадаагүй гэж үзэж байвал дараах хүчин зүйлсээс аль нь илүү нөлөөлсөн бэ” /гол гэсэн 1-3 хариултыг сонгоно уу/ гэсэн асуултанд: Онолын сэдэв хэт зонхилдог-57 хувь, ном сурах бичиг хангалттай биш-31,5 хувь, хичээлийн кредит цаг бага-24 хувь, би өөрөө хичээл тасалснаас- 14,5 хувь, багшийн заах арга барил сул- 7,5 хувь, миний амьдралд улс төр хэрэггүй учраас- 7 хувь, улс төр судлал сонирхолгүй хичээл-6 хувь, бусад-3 хувь гэж хариулсан байна. Дээр дурдагдсан хүчин зүйлсээс сургууль, багштай холбоотой асуудал нь илүү их хувийг эзэлж байгаа учраас цаашид анхаарвал зохино.

Багш нарын 83,3 хувь нь, оюутнуудын 57 хувь нь өнөөгийн их, дээд сургуулиудад зааж буй улс төр судлалын хичээлийн хувьд онолын сэдэв хэт зонхилсон байдаг гэж үзсэн нь тухайн хичээлийн агуулга, хөтөлбөрт онолын сэдэв давамгайлдаг гэдэг нь харагдаж байна. Тиймээс улс төр судлал хичээлийн хөтөлбөрт дараах сэдвүүдийг тусгаж өгөхийг багш нарын зүгээс санал болгож байгаа юм. Үүнд: орчин үеийн улс төрийн шинжлэх ухааны асуудлууд, цахим улс төр, экологит улс төр, дэлхийн улс төр, монголын өнөөгийн улс төр, иргэдийн улс төрийн оролцоо, улс төрийн соёл, ухамсар, улс төрийн ёс зүй гэх мэт сэдвүүдийг нэрлэж болно. Харин оюутнуудын зүгээс улс төрийн PR, имиж, сонгууль, ардчилал хүний эрх, сонирхолын бүлэг, улс төрийн жендер, монголын улс төр, улс төрийн соёл, иргэдийн улс төрийн оролцооны асуудлуудыг илүү дэлгэрэнгүй заагаасай гэсэн саналыг дэвшүүлж байв.

Тэгвэл улс төр судлалын хичээлийг судалсны ач холбогдол нь юу вэ? /гол гэсэн 1-3 хариултыг сонгоно уу/ гэсэн асуултанд оюутнуудын 8,3 хувь нь улс төрийн соёлтой болно, 17,2 хувь нь улс төрийн идэвх оролцоо дээшилнэ, 65 хувь нь улс төрийн мэдлэг боловсролтой болно, 11,5 хувь нь улс төрийг сонирхож эхэлнэ, 5,6 хувь нь сонгууль өгч сурна, 4,8 хувь нь улс төрийн талаар өөрийн үзэл бодлоо илэрхийлж сурна, 4,5 хувь нь улс төрийн талаарх сөрөг төсөөлөл өөрчлөгдөнө гэжээ. Судалгааны дүнгээс үзвэл оюутнуудын 65 хувь нь улс төрийн мэдлэг боловсролтой болно гэж хариулсан нь энэ хичээлээр онолын асуудал түлхүү заагдаж байдгийг мөн нотолж байна.

Дээрх судалгааны дүнд үндэслэн улс төр судлалын хичээлийн агуулга, хөтөлбөрийг сайжруулах дараах саналыг дэвшүүлж байна.

1. Улс төр судлал хичээлийн жишиг хөтөлбөр боловсруулах /Сургуулиуд хөтөлбөрийн тодорхой хувийг өөрийн сургууль, мэргэжлийн онцлог тохируулан өөрчлөх боломжтой байх/

2. Улс төрийн багш нарын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, харилцан туршлага солилцох нөхцөл бололцоог бүрдүүлэх, багшийг хөгжүүлэх /Хэдийгээр хичээлийн хөтөлбөрт суралцагчдад олгох мэдлэгийн үндсэн хэмжээг тодорхойлдог ч түүнийг суралцагчдад яаж хүргэх, сургалтын ямар аргаар заах, хэр шинэлэг агуулгаар мэдлэг олгохыг багш л шийддэг/
3. Хичээлийн кредит цагийг нэмэгдүүлэх /Агуулгын багтаамж ихэснэ/
4. Хичээлийн агуулгыг амьдралд ойртуулах, мэдлэгийг хэрэглээ болгох /Ном, сурах бичгийг шинэчлэх, Монголын улс төрийн амьдралтай холбох, орчин үеийн улс төрийн асуудлуудыг тусгах, суралцагчдыг улс төрийн үйл явцад ухамсартай оролцох хандлага, соёлыг төлөвшүүлэх/

Дүгнэлт

Өнөөгийн байдлаар манай улсын 76 их, дээд сургуулиудын 64 хувьд нь улс төр судлалын хичээлийг зааж байгаа бөгөөд жилд дунджаар 10000 орчим оюутан энэ хичээлийг судалдаг байна. Судалгааны дүнгээс үзвэл улс төрийн сургалтын агуулгад онол давамгайлсан хандлага зонхилж, прагматик хандлага бага байгаа нь энэхүү хичээлийг сонгох оюутны тоо багасах, кредит нөхөх зорилгоор үздэг хичээл болгох зэрэг нөхцлийг бүрдүүлж байна. Тиймээс юуны өмнө хичээлийн агуулга, хөтөлбөрийг шинэчлэх нь зүйтэй бөгөөд энэ талаар 25 сургуулийн 48 багшаас судалгаа авахад 81 хувь нь “Улс төр судлал хичээлийн нэгдсэн хөтөлбөр байх шаардлагатай” гэж үзжээ. Хөтөлбөр түүний агуулга нь орчин үеийн улс төрийн асуудлуудыг тусгасан, онол-практикийг хослуулсан, суралцагчдын сонирхол татахуйц, оюутны бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлсэн байвал илүү үр дүнтэй болох юм.

Abstract

The paper mentions about how to held political training in non-majoring classes, its feature and what we should focus on in the future. Today, the credit for the political training is not assorted. For instance every university changes their credit, seminar, lecture hours as they want. And also many universities have more part-time lecturer. The lecturers formulate their lesson plan by themselves. And they have different kind of lesson content and curriculum. Therefore we conducted a survey including 13 universities, 58 institutes, 5 foreign domestic schools. Survey result showed that each school has their own plan and follow them. To determine the issues above, find out the good way and analyze. So it influences not only bad effect for the quality of lesson, but also students can't get proper knowledge about politics.

Ишлэл, зүүлт

- [1] МАХН-ын баримтын төв архив.Ф-14.Д-1.ХН-23
- [2] МУИС. Политологи. Эрдэм шинжилгээний бичиг. УБ.,2007. №281.85 дахь тал
- [3] МУИС. Политологи. Эрдэм шинжилгээний бичиг. УБ.,2007. №281.44 дэх тал
- [4] Schiller International University. General catalog. p 134-135
- [5] http://www.ox.ac.uk/divisions/social_sciences.html
- [6] Судалгаанд ШУТИС, МУИС, ХУИС, ТТДС, Идэр дээд сургуулийн оюутнууд хамрагдсан.

[7] <http://news.gogo.mn/r/100719>

Ашигласан ном, зохиол

1. Юндэндорж.А. Эртний өрнө дорнын мэргэдийн улс төрийн сэтгэлгээний онол, сургаал. I боть. УБ.,2001
2. Колин Робсон. Бодит ертөнцийг судлахуй. УБ.,2006
3. Ичинхорлоо. Ш. Судалгааны ажлын үндэс. УБ.,2009
4. Базарпүрэв.С. Улс төрийн шинжлэх ухаан. УБ.,2005
5. Бэгз.Н. Боловсролын хөгжлийн онол, арга зүйн асуудлууд. УБ.,2005
6. Өлзийхуяг.Б. Боловсрол судлал түүний үндсэн агуулга. УБ.,2010
7. МУИС. Политологи. Эрдэм шинжилгээний бичиг. УБ.,2007. №281
8. Эх сурвалж. МАХН-ын баримтын төв архив.Ф-14.Д-1.